

gi? Itsetuntoa löytyy kummaltakin. Kiitehenjärvi hymyilee tyynenä. Kuusi joutsenta huuftaa kesän tulleeeksi.

Tiistai

Ristiniemeen aurinkoisessa säässä. Tummat ikikuuset kyläaukean keskellä erottuvat kauas. Järvellä näkyy muitakin kulkijoita. Pieni, autioitunut kylä, joka ei ole se Inhan ikkuna.

Kropnitsan pylvässä näen kauniin emaloidun Jumalanäiti-ikonin. Lepääkö tässä peltojen raivaaja, joka on rakentanut massiivista kiviäitää? Valtava työ pikkuruudessa kylässä. Taloista on jäljellä vain kiu-

kaat ja muutama unohtunut hirs. Tutkittavaa tutkijoille.

Salmen pohjoinen ranta. Pojat etsivät ja löytävät, mittaavat ja piirtävät. Sijainti määritellään ja maisema kuvataan. Petäjän kylkeen veistetyt ihmisen kasvot katsovat etelään. Sotamuisto? Puolilta öin palaamme leiriin. Saamme myöhäisiä vieraita teepannun ääreen. Nukkumaan kolmen seutuvilla.

Keskiviikko

Aamulla järveen ja takuulla heräät. Alkukesä ei suosi uimaria. Leiri purettu ja vene lastattu. Sataa ja tuulee. On

kylmää. Pieni veneemme on sopimaton kolmelle miehelle ja tavaroille. Soutaminen on hankalaa — työturvallisuus on tästä kaukana. Tetriniemi näkyy oikealla. Lähteminen on surullista.

Näen elämäni ensimmäiset seidat, joita pojat innokkaina kuvaavat ja mittaavat. Lämmittelemme nuotiolla ja Mark kuivattelee jalkineitaan. Sitkeä poika! Puolen yön seutuvilla olemme Munankilahden perukassa. Ruokailemme nuotion ääressä. Mark jaksaa vieläkin nuuskaa paikkoja ja tehdä koe-pistoja. Ja löytää tietysti! Punamulta. Hauta vai? Tavarat autoon ja matkaan tielle, joka

koettelee takamuksia. Puomilla siirrämme tavarat omaan autoomme ja suuntaamme kohti Kostamusta. Tuulilasi on tukevasti jässä.

Torstai

Mark lähte junalla Petroskoihin. Syksyllä tavataan! Mitä tehdä? Aikaa on viikko, mutta laki ei salli ulkomaalaisen arkeologin työskentelevän ilman takäläisten mukanaoloa. Niin vain näin? Lähdemme Suomeen. Ensi kesänä minä palaan. Varmasti!

HEIKKI RYTKÖLÄ

Kirjoittaja on Kainuun Museon johtaja.

Muisteluksia Akonlahden seudun entisestä elämästä

Akonlahti oli suuri, monien kylien muodostama yhteisö laajan Kiitehenjärven ympärillä. Jos aloitamme kiertomatkamme vastapäivään, etelään, tulemme Sappovaaraan, kylään, joka nimensä mukaisesti sijaitsi vaaralla; asutusta kahdeksan taloa.

Sappovaara oli kuulu isosta kuusesta, joka kasvoi keskellä kylää. Tästä kuusesta voin kertoa, mitä olen sen tarinasta äidiltäni kuullut: Äitini isänisä Petri Huotarini oli joskus 1700-luvulla ollut huuhan ruavossa. Huuhan kaatajat heittivät ruuanjätteet ja rokan loput tuon kuusen juurelle. Kuusta ruvettiin kohta sanomaan rokkakuuseksi ja Petri sai nimekseen Rokka-Petri.

Tuosta rokkakuusesta voin mainita vielä sen, että olen kii-vennyt sen korkeimpaan haaraan saakka. Sieltä näkeekin melkein kaikki Kiitehen ympärille ripotellut kylät yhdellä silmäyksellä.

Rokka-Petrin nuorin poika oli Rokka-Hilippä nimeltään ja kuulu Akonlahden seuduilla ja jopa Suomen puolellakin Kajaanin myöten. Hän osasi tehdä lauluja milloin mistäkin, kehui tai haukkui niissä sukulaiset ja tuttavat. Yksi Rokka-Petrin tyttäristä oli miehelässä Jehrimänvaarassa, tunnettu laulajana. Taitonsa hän oli opinut vanhemmiltaan.

Koulu oli Akonlahden Tulliniemellä. Talvisin kuljettiin suksella tai jalkaisin, mutta rospuuton aikaan täytyi olla

jossakin kortteeria. Minä olin aina Huovisen Outokan luona, jonka talo oli Hukkasalmen ja Nakrislahden välillä.

Seuraava kylä on Tetriniemi. Se sijaitsee Sappovaaran tavoin korkealla vaaralla. Kun sitä lähestyy suurta Tetriselkää, koko kylä on kuin lautasella edessä ja ylpeillen näyttää laajat viljapeltonsa ikäänkuin lautaselle edessä ja ylpeillen näyttää laajat viljapeltonsa ikäänkuin sanoen: tässä minä nyt lepäilen, jos olet tänne tulossa.

Kylässä oli aika vauraita taloja, esim. Larin-Jyrki, vaikkakaan ei mikään pohatta ollut, mutta hyvin tuli toimeen ja joskus kävi kaupoilla Suomesakin Hurmunsa (hevosen nimi) kanssa.

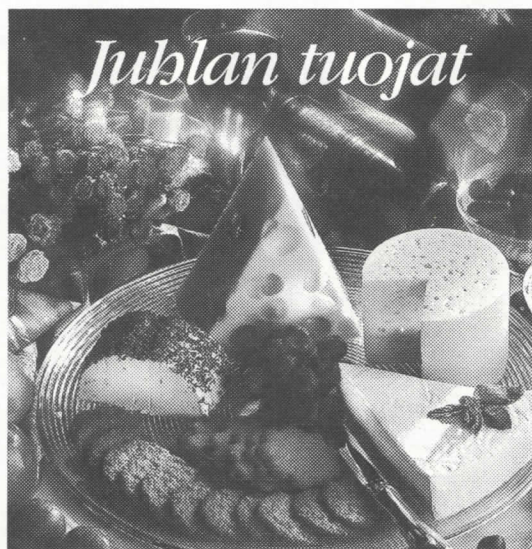
Tetriniemen takana oli vielä kaksi taloa, Vornan talot niin lähellä Suomen rajaa, että leh-mänkellojen kalkatus kuului puolin ja toisin.

Samaa rantaa syvemmällä Kiitehen pohjukkaa oli Härköniemi ja aivan viimeisessä sopukassa Särkipä ja Kallio-

niemi, Lusmanlahti ja Lusman talot; Il'jan Iivana ja Mihhei siinä lohta kalastivat ja joskus karhunaljan Maksimaisen Iivanalle kauppasivat.

Äsvärinniemen kainalossa oli Munankilahden kylä. Siinä oli monenlaisia eläjiä. Varlon talo oli pohatta, jossa vieras aina otettiin hyvin vastaan ja hyvin kostettiin.

Nyt olemme Kiitehen kieroksella matkalla kohti pohjoista ja soudamme Kuikkaselkää. Oikealle rannalle jää Kuikkaniemi. Siinä oli neljä

*Juustojen
kiehtova
maailma ja
rakkaitten
ystävien
seura
tekevät
juhlasta
odotetun.*

VALIO

taloa. Kun mennään edelleen lahden pohjukkaan, tullaankin Komanlahteen. Sieltä lähtee kinttupolku naapurikylään Kontokkiin.

Kun mennään Kovalahden yli, tullaan Lehtoniemeen ja siitä alkaa näkyä Tarassienpää. Kohta ollaan Tulliniemeä vastapäätä Timolassa. Tälläkin rannalla eli aika lailla rahvasta, 10—12 taloa. Järven pohjoisrannalla ohi lipuvat Kalmalaksi, Kauronniemi ja Hukkasalmi. Hukkajärvi pistää vielä syvemmälle ja jos tuohon suuntaan jatkamme jokea myöten, vastaan tulee Lyttäjärvi. Hukkasalmi oli muuten kaunis paikka. Siinä on vietetty monen monet illat mm. sorsajahdissa.

Lyttästä eivät ole kaukana Suomen puolella sijaitsevat kylät Hietajärvi ja Kuivajärvi sekä Vuokinsalmi. Täällä ihmiset ovat keskenään sukulaisia, akonlahtelaisia. Huovinen Outokka, josta jo mainitsin, oli tullut Kuivarjärveltä Akonlahteen nuorena poikasena, ensin paimeneksi ja sitten jäänyt kotivävyksi.

Hukkasalmesta jatkamme Myllyjoen yli ja edessä on hiekkatörmän alla Nakrislahti. Sitten tulee Lietelahti; siinä on Juplan Outin talo, ja edelleen Potonlahti.

Nakrislahden pohjukasta, joka on monta virstaa pitkä soilukka, alkaa Tulliniemi, laakea, hyväkasvuinen ja melkein kivetön viljelysalue taloineen. Siellä asuivat itse Maksimaisen Iivana, jolla oli kauppa ja kestitievari, Marttinan pohatat, Onissiman Omelie ja monta muuta. Oli koulu ja kirikkö. Uusi koulu rakennettiin myöhemmin Nykytilään Larinkankaalle.

Kauniit olivat Kiitehenjärveä ympäröivät vaarat järveltä katsottuna varsinkin syyskesän aikaan, jolloin viljapelot kyllien liepeillä lainehtivat kypsinä, kullankeltaisina voinä, järvi oli rasvattu ja käki kukui kuusikossa.

Kalastus oli akonlahtelaisien tärkeimpiä elinkeinoja maanviljelyksen ja karjanhoidon rinnalla. Kauppatatkoilakin käytiin.

Kalaa Kiitehessä oli paljon ja hyvää kalaa. Isoa siikaa, jopa viisikiloisia vonkaleita, lohota Lusman vesillä, mistä kovaoskinen Kivijoki lähti itään päin kohti Kemijokea ja Vienanmerta; sieltä lohi Kiitehenjärveen nousi. Muikkua saatiin niin paljon, että joskus akat perkasivat saalista vielä illalla, vaikka jo aamuvarhaisella oli nuotalta tultu. Oli iso

haukea sekä matikkaa, jota pyydettiin rysillä.

Itse olen saanut hauen, joka painoi 21 kiloa. Tapaus oli seuraavanlainen: Olimme Nikolai-serkun kanssa eräänä kevätaamuna sorsajahdissa Hukkajärven Lytänjoen suussa (sorsia sai keväällä sulapaikoista hyvin). Olimme tehneet suojukset, piilopaikat; sorsat eivät meitä nähneet, mutta me näimme ampuma-aukoista sulaa. Saalista olimme jo saaneet, kun sitten yht'äkkiä huomasin hauen pyrstön vellovan matalassa vedessä. Huusin Nikolaita katsomaan, kun ampuu jysäytän tuohon kutupaikkaan.

Matkaa ei ollut kuin parikymmentä metriä ja minulla oli hyvä 16 kaliiperin haulikko. Tuloksena veden pintaan kölähti kolme isoa, vaaleaa hauenmahaa. Käärin housunlahkeet ylös, pyssyn puhdistusras-si koukuksi ja haukia ylös vetämään. Isoin niistä painoi 21 kiloa, kaksi pienempää olivat 8-kiloisia. Siihen loppui tuo sorsajahti.

Metsästys oli mieluisaa ainakin sille, joka sen taidon osasi. Metsälintuja saimme ampuu niin paljon kuin kehta-

simme ja myös ansoja sai lait-taa mielin määrin. Jokaisella ansamiehellä oli oma merkkinsä, jonka hän teki puihin polkunsu varrelle kirveen teräl-lä, kotaselta kotaselle. Kaikki tunsivat toistensa merkit ja niitä kunnioittivat.

Karjan talvikontua ei ollut kotipelloissa riittämiin. Oli käytävä lisää kokoamassa metsäniityiltä. Niityt olivat etääl-lä, joskus jopa järven toisella puolella. Sinne lähdeittäessä otettiin keskeisiin tärkeimmät ruokatarpeet kuten jauhot ja suola, ensimmäisiksi päiviksi voita, ehkä piimää ja sokeria, jos sattui olemaan. Lisäksi mukaan otettiin verkkoja, sillä kala oli mainio särvin.

Metsäniityiltä saadut heinätäkään eivät aina riittäneet siivattojen ruuaksi. Vielä leikattiin lehtikerppuja isot huasiet metsiin. Lisäksi riivittiin lehtiä. Lampaita oli monta joka talossa ja lampaille lehti oli mainio ruoka. Riivinlehtiä ei voinut säilöä metsään, vaan ne oli kuljetettava heti kotiin.

Näitä metsäniityjen ja puiden antimia haettiin syksyllä heti ensimmäisten kylmäsien tultua. Jos sattui niin, ettei kylmäsieniä tullutkaan, niin oli

odotettava hankisia. Sitten vaan 'lämsä kaklah a kelkka peräh'.

Talvella monet akonlahtelaiset kävivät laukkukaupalla Suomessa ja veivät mm. Kaajanin markkinoille myytäväksi turkiksia ja metsälintuja. Muita talviajan töitä antoivat savotat, jotka yleensäkin olivat niin etäällä, että sinne mentiin koko talveksi. Kenellä oli hevonen, sai tukinajoa, hevosetomat olivat kaatohommissa.

Eihän se elämä kuitenkaan pelkkää työntekoa ollut. Viikon lopulla nuorisokokoukset tanssiloihin. Kesäisin harrastettiin erilaisia leikkejä ja kilpailuja, mm. kyykänlyöntiä. Syksyllä, kun jää oli niin vahvaa, että se hyvin kannatti, tehtiin järven jäälle krusuala (= hoijakka). Luistelu oli myös hyvin pidetty harrastus, samoin olivat hiihtäminen ja mäenlasku. Joskus pantiin oikein kilpailut pystyyn.

Suunnilleen näin elimme ennen Akonlahden puolesta. Ei elämä helppoa ollut, mutta kun teki töitä, niin pärjasi kohtalaisesti.

**JUHO FEDERSTEDT-
HUOTARINI**
ent. akonlahtelainen,
Ruotsi

Iivana ja Matro Omenainen Akonlahden Timolasta. Iivana on kuuluisan tietäjän Puahkomie Omenaisen poika (valok. 1943 Vilho Uomala).